

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА

Невсе Камбер Арнауд – студент
Югозападен университет – „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF NATIONAL SECURITY AND DEFENCE

Nevse Kamber Arnaud – student
South-West University – „Neofit Rilski” – Blagoevgrad

***Abstract:** The problem of economic security has never existed on its own. It has always stemmed from the need for economic growth at every stage of society's development. In this sense, guaranteeing economic security has always been one of the main functions of the state, but the issue of economic security as the basis of national security in modern conditions is a relatively new and incompletely researched problem. Guaranteeing the economic security of the Republic of Bulgaria, as a necessary condition for the development and prosperity of our country, increasingly focuses public attention, since the scale of the threats and the real damage they cause to the national economy undoubtedly place these issues among the most significant national priorities.*

***Key words:** economic security, defense, economic stabilization, Bulgaria, socio-economic aspects.*

***Ключови думи:** икономическа сигурност, отбрана, икономическа стабилизация, България, социално-икономически аспекти.*

Въведение

В света намаля заплахата от глобален ядрен конфликт, причинен от идеологическо противопоставяне. Има тенденция за укрепване ролята на правото при регулиране на спорни междудържавни проблеми. Подобряват се механизмите за управление на кризисни ситуации на Съвета за сигурност. Намаля значително опасността от пряка военна агресия срещу България. Въпреки това се запазва значението на военните и силовите фактори в международните отношения.

Нарастващо значение за сигурността на България имат световните икономически, политически, научно-технически, екологични, информационни процеси, както и изострящата се конкуренция за достъп до ресурси и инфраструктури, за пазари и най-модерни технологии. Възниква глобално информационно общество, извършва се световна икономическа интеграция, което създава нови предизвикателства за Р България.

Присъединяването на България към международните финансови и търговско-стопански структури открива нови перспективи за гарантиране на нашата сигурност. Изолирането на страната ни от световните интеграционни процеси само по себе си е заплахата за българските граждани, общество и държава.

В Европа нарасна респектът към европейските политически и икономически и към евроатлантическите военнополитически организации. Това прави малко вероятно налагането на едностранни, включително военни решения при регионални и двустранни конфликти.

Задълбочиха се икономическите и социалните различия на континента, а заедно с тях се появиха нова несигурност и нови рискове. Порожиха се конфликти на етническа, религиозна и социална основа. Противоречивият преход в страните от Централна и Източна Европа представлява голямо предизвикателство към техните демократични институции и към европейските структури.

Балканите са зона на конфликти и напрежение в Европа. Това създава сериозни рискове за националната сигурност на Република България. Страната ни не е в състояние сама да опазва своята сигурност или да се стреми към сигурност чрез неутралитет поради недостатъчния си финансов, икономически и военен потенциал.

Новите реалности предпоставят необходимостта тя да се приобщи към ефективни колективни системи за сигурност и икономическо развитие. В същото време се появяват нови възможности и се засилва значението на собствената политика за неутрализиране на неблагоприятни за сигурността на страната фактори. България има потенциал да бъде значим фактор за сигурност и стабилност в Югоизточна Европа.

В динамичния обществен живот, който отличава нашата съвременност, печелившата стратегия изисква да се разбере новото като универсален феномен. Не само като бойна техника и военна подготовка, като военно-стратегически подходи и оперативно-тактически схеми, но и като нови обществени реалности, нови взаимоотношения между армията и обществото, между вътрешната и външната политика, нови ценности и психологически нагласи. Подобно заключение само по себе си едва ли ще предизвика съмнения и възражения. Въпросът е в това, че новата действителност често остава полускрита в съдържанието на понятия, които са традиционни. Това се отнася и до такива фундаментални определения като „отбрана” и „сигурност”.

Концепцията за националната сигурност на Република България представлява официално приети политически виждания за защита на българските граждани, общество и държава от външни и вътрешни заплахи от всякакво естество, при отчитане на наличните ресурси и съобразяване с нивото на гаранциите, които дават световната, евроатлантическата и европейската система за сигурност и стабилно развитие. Концепцията определя целите и задачите в периода на присъединяването на България към ефективна колективна система за евроатлантическа и европейска сигурност и с оглед на рисковите фактори, които заплашват по сегашния начин сигурността на страната.

Актуалността на проблема за икономическата сигурност рязко нарасна в условията на кризисен преход и необходимостта от търсенето на пътища за икономическа стабилизация, основани на определена стратегия за развитие на стопанството в областта на структурната, индустриалната, финансовата и външнотърговската политика на страната.

От петнадесет години всички сфери на дейност на българското общество и държава са обхванати от огромни трансформации. В икономически план се осъществява безпрецедентна и непозната досега в световната практика смяна на централизираното командно стопанство с пазарно. Трудностите, характерни за периода на преход ще се проявяват дотогава, докато в страната не завършат процесите на формиране на гражданско общество, правова държава и ефективна пазарна икономика, като не-

обходими предпоставки за осигуряване на устойчиво вътрешно развитие и укрепване на нейните международни позиции.

Тази трансформация протича на фона и под въздействието на процесите на реструктурирането на световната икономика, основана на качествено нов модел на развитие, в резултат на което светът не става по-прост, по-безконфликтен и по-безопасен. Светът търси нова точка на равновесие едновременно в три глобални пространства – геополитическото, геостратегическото и геоикономическото.

В геоикономическата сфера все по-отчетливо се проявява формирането на интернационални възпроизводствени връзки, чиито звена са националните икономики и транснационалните корпорации. Това съдейства за нарастване на съществуващите и възникването на нови противоречия в световната икономика. Заедно с това развитите държави, начело със САЩ, запазват общия си подход към главните тенденции на световното развитие, което рефлектира в координиране на усилията за осъществяване на общите им интереси. В този контекст привидно чисто „българският“ икономически хаос е резултат и от въздействието на общите глобални тенденции, присъщи на системата на световното стопанство.

Тезата, която се защитава е, че икономическата сигурност е основа не само на националната сигурност, а и на останалите елементи, които изграждат нейната структура.

В този контекст се разглеждат същността и съдържанието на икономическата сигурност. На базата на разбирането за комплексния характер на националната сигурност се извеждат нейните основни структурни елементи и се подчертава особено мястото, което принадлежи на икономическата сигурност.¹

1. Същност на икономическата сигурност

Употребата на понятието икономическа сигурност като важен съставен компонент в комплексната сигурност е използвано за пръв път през 1971 г. от Министерството на външната търговия и промишлеността на Япония като израз на зависимостта на вътрешноикономическия растеж от международните отношения. По-широко разпространение този термин получи през 80-те години на XX век в контекста на глобализацията и международната сигурност, но макар неговата употреба неумолимо да се налага в практиката, в научната литература все още не са напълно изяснени същността, структурата и равнищата на проявление на икономическата сигурност.

Понятието „сигурност“ е един от най-разпространените и най-често употребявани термини в нашата съвременност както в публицистиката, така и в строго научната литература. Отминалият XX век се характеризира с невиджано по-рано по мащаби и дълбочина противоборство за преустройство на световния ред и на световната система за сигурност. Средствата, използвани в този процес, са най-разнообразни – от кървави войни и катаклизми до оказване на политически или икономически натиск на държавно и международно равнище.

За да дадем коректен отговор и вярна формулировка на въпроса, какво представлява икономическата сигурност, е необходимо първо да изясним базисните (по отношение на икономическата сигурност) понятия – сигурност и национална сигурност.

---

¹ Economic Strategy and National Security. Ed. DeSouza P.J. Boulder, 2000; Economics and National Security. A History of Their Interaction. Ed. Goodwin C.D. Durham, 1991; Westing A.H. Global Resources and International Conflict: Environmental Factors in Strategic Policy and Action. Oxford, 1986.

Например един от безспорните авторитети в тази област проф. Георги Стефанов в книгата си „Международната сигурност“ говори за две равнища на сигурност – безопасност и гарантирана надеждност; като формулира някои от измерителите на сигурността, Илия Пеев в книгата си „Психологически аспекти на сигурността“ говори за липса и отсъствие на опасност, гарантирана безопасност и сигурност (тук двете понятия са равнопоставени – бел. моя), защитеност, застрахованост, неприкосновеност.

Потребността от защита от нежелани външни въздействия и радикални вътрешни промени, или иначе казано потребността от сигурност, е базова, основополагаща потребност както в живота на отделния човек, така и в живота на обществото и държавата. Самото **понятие сигурност** се определя по много и различни начини.

Джон Стюарт Мил дефинира сигурността като интерес от висш порядък, задължаващ към защита на това, което е необходимо за благосъстоянието на гражданите на държавата. Според академик Благовест Сендов „сигурността е предвидимост... Да можем да предвидим какво ще се случи. Ако не можем да предвидим какво ще се случи, ние сме несигурни. Ако можем да предвидим какво ще се случи, колкото и лошо да е то, ние имаме някаква сигурност, защото можем да вземем определени мерки.“. За проф. Иван Николов „сигурността е равновесие“, а проф. Васил Проданов твърди, че „сигурността на една система се състои, първо, в нейната способност да се съхрани при промяна на средата, условията, обстоятелствата, от които тя зависи; второ, да функционира и се развива оптимално, т.е. при най-малък разход на ресурси“. По мнението Николай Слатински сигурността може да се разглежда като комплекс, като потребност (в йерархията на потребностите на Ейбрахам Маслоу потребността от сигурност е втората по ред за човека), като равновесие и като динамична устойчивост.

Макар и в по-голяма степен с военно звучене, двете последни дефиниции на понятието сигурност не противоречат по същността си на приведените по-горе, което ни дава основание да обобщим, че сигурността може да се определи като такова състояние на субекта, при което вероятността от промяна на присъщите му качества и на параметрите на външната среда е малка, и че дефинирането на сигурността е непосредствено свързано с категориите интереси, заплахи, защита, а от тяхното съдържание зависят формите, методите и средствата за нейното гарантиране.

Заедно с понятието сигурност почти винаги в употреба се включва неговият антипод – понятието несигурност. Затова от съществено значение за изясняването на сигурността е дефинирането на понятието несигурност. Според Николай Слатински „Несигурността много повече от сигурността е базисната, изходната, водещата величина“. В книгата си „Изборът. Глобално господство или глобално лидерство“ Збигнев Бжежински пише: „През по-голямата част от историята на Америка като суверенна нация нейните граждани са възприемали сигурността като норма, а инцидентната несигурност като отклонение. Отсега нататък ще бъде точно обратното. В ерата на глобализацията несигурността ще бъде устойчивата реалност, а стремежът към национална сигурност – траен ангажимент.“. Ето защо сигурността и несигурността по наше мнение са две страни на едно цяло, което най-добре е илюстрирано от Карл Дойч, според който чувството за несигурност на една нация нараства едновременно с нейната сила (сигурност – бел. моя). Колкото повече усилия полага тя, за да гарантира сигурността си, толкова по-несигурна се чувства.

Националната сигурност (от гл. т. на националната държава) е проява на сигурността на най-високо равнище. Терминът „национална сигурност“ е въведен в поли-

тически лексикон през 1904 г. от президента на САЩ Теодор Рузвелт, но широко разпространение и употреба получава в годините след Втората световна война.

Националната сигурност има комплексен характер – в нея се проявяват различни аспекти на сигурността. От гл. т. на рисковете и заплахите към сигурността тя се разглежда като икономическа, социална, екологична, политическа, военна, технологична и др.

В цялата конструкция на националната сигурност особено място принадлежи на икономическата сигурност. Опитът показва, че само високото равнище на икономическа сигурност може да служи като гарант на суверенитета и независимостта на страната, като гарант за нейното стабилно и устойчиво социално-икономическо развитие. Професор Тилчо Иванов застъпва становището, че „Икономическата сигурност на националното стопанство е важен съставен компонент на комплексната сигурност на страната. Заедно с политическата и военната сигурност тя създава основата, върху която се изграждат и останалите пластовете на сигурността.”. Тезата, която ние защитаваме, е, че икономическата сигурност е основа не само на националната сигурност, а и на останалите елементи, които изграждат нейната структура (вж. Фигура 1). В защита на тази позиция са и обективните факти от световното развитие.

НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ			
<i>ВОЕННА СИГУРНОСТ</i>	<i>ПОЛИТИЧЕСКА СИГУРНОСТ</i>	<i>СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ</i>	<i>ИНФОРМАЦИОННА СИГУРНОСТ</i>
ИКОНОМИЧЕСКА СИГУРНОСТ			

Фигура 1

Между икономическата сигурност и националната сигурност като цяло съществува непосредствена и взаимна зависимост. Разбира се, икономическата сигурност органично е включена в системата на националната сигурност, заедно с такива нейни компоненти като осигуряване на надеждна отбранителна способност на страната, поддържане на социален мир в обществото, защита от екологични бедствия и катастрофи и т.н.. Всички тези понятия са взаимно свързани помежду си и в рамката на националната сигурност взаимно се допълват и обогатяват – не може да има военна сигурност при слаба и неефективна икономическа система, както не може да има военна и икономическа сигурност в общество, което се раздира от социални противоречия и конфликти. Но разглеждайки едни или други аспекти на националната сигурност, ние неизбежно стигаме до нейната икономическа основа, тъй като редица общи условия и фактори извеждат икономическата сигурност ако не на първо място, то в първата редица на категориите и понятията, формиращи системния поглед върху съвременния живот на обществото и държавата.

Гарантирането на националната сигурност и отбранителната способност на страната във всички времена е изисквало развита икономика. Не една война в световната история е била загубена или поради неразвитост на икономиката, или поради изчерпване на нейния икономически потенциал в хода на войната. Бившите социалистически страни излязоха победени след края на Студената война пак поради тази причина, а основното оръжие, което определи държавите победителки, бяха действените и ефикасни икономически методи, приложени от тях. Следователно

между икономическата и военната сигурност винаги е съществувала, а това с особено на сила се проявява в съвременни условия, пряка и непосредствена зависимост.

Много често националната сигурност е заплашена не защото държавата е изправена пред непреодолими външни заплахи, а поради това, че икономическата организация на обществото не създава необходимата продуктивност и ресурсна осигуреност за противодействие и елиминиране на външните за системата смутители. От тази напълно правдоподобна и приложима за националното стопанство хипотеза следва изводът, че стабилният и непрекъснат приток на национални ресурси е задължително условие в дългосрочен план да се гарантира националната и военната сигурност в частност. В този смисъл с висока степен на достоверност можем да твърдим, че икономическата сигурност е условие и за военната сигурност, тъй като ресурсите, създавани от националното стопанство, са основа на неговата система за отбрана. Затова осъзнаването на факта, че икономическата зависимост често се преобразува и във военна както в рамките на националното стопанство, така и в условията на интернационализация на стопанствата, придобива все по-голямо значение.²

2. Фактори и източници на национална сигурност

* Три са основните фактори на национална сигурност на Р България:

- Степента на развитие и ресурсите на страната;
- Ефективността на външната и вътрешната ѝ политика;
- Участието на България в колективните системи за сигурност и икономическо развитие.

* Източници на външна заплаха за националната сигурност на страната са:

- Всички видове разузнавателна дейност;
- Информационно-техническа дейност като електронна война и методи за проникване в компютрите;
- Психологически операции на възможни противници както чрез специални дейности, така и чрез средствата за масови комуникации;
- Дейности на чуждестранни политически и икономически структури, които са насочени срещу интересите на държавата в сферата на отбраната.

* Съществуват и вътрешни източници на заплаха за сигурността, а именно:

- Информационно-пропагандна дейност на организации и личности, насочени срещу интересите на правителството, които водят до снижаване на престижа и бойната подготовка на въоръжените сили;
- Нарушаване на установените комуникации и информационни средства в щабовете и учрежденията на Министерството на отбраната;
- Преднамерени и непреднамерени грешки на персонала на информационната система със специална значимост.

Националната сигурност има приоритет за Република България. Тя определя основните цели и програми на нейното развитие. Формира стратегическите задачи на вътрешната и външната политика на държавата. Главно условие за реализация на националните интереси е съхраняването на възможностите България сама да решава вътрешните си политически, икономически и социални проблеми, както и сама да урежда отношенията си с други държави и общности независимо от намеренията, позицията и интересите на трети страни.³

---

² Военна стратегия на Р България – ГЩ на БА. С. 2002 г.

³ Г. Стефанов – Национална сигурност. С., 2006 г.

3. Система от мерки за национална сигурност

Сигурността на нашата държава се обезпечавя чрез система от мерки, насочени както към развитието на нейния политически, военен, икономически и научно-технически потенциал, така и към отразяването на посегателствата на вътрешните и външните противници на конституционно установения ред, независимостта и териториалната неприкосновеност на България.

Тази система от мерки включва и многообразна дейност по опазването на националната сигурност на Република България. Такива общодържавни мерки са:

- Политико-организационни мерки – политическата организация и дейността на държавните органи са насочени към строго спазване на конституцията, на законите на Република България и на ратифицираните от Народното събрание международни договори и конвенции;

- Външнополитически мерки – цялата дипломатическа дейност на България, е насочена към спазването на лоялност и взаимна изгода в отношенията с другите страни и с международните съюзи;

- Военни мерки – България се стреми към сигурност на Балканите и е против балкански военни и политически съюзи. Изработена е отбранителна военна доктрина, която определя строителството и използването на Въръжените сили;

- Икономически мерки – икономиката е решаващ фактор за гарантиране на националната сигурност. Единствено стабилизицията, възстановяването и растежът на българската икономика са в състояние да задоволят интересите на българските граждани, обществото и държавата, да решат проблемите с недостига на ресурси, да подобрят жизненото равнище и да повишат степента на социална защита;

- Правни мерки – чрез тях се определя какво е престъплението, кои са действията и бездействията, признати за престъпление, какви мерки се вземат за борба с тези престъпления. Правораздавателните органи създават респект към законите на страната, като посредством ефективно и справедливо правосъдие санкционират техните нарушители;

- Патриотично възпитателни мерки – чрез пропаганда на националните исторически и духовни ценности, на морала и културното наследство на всички българи се утвърждават националните идентичност и идеал. Съхраняват се териториалната и националната цялост на България при зачитане на правата и свободите на различните етнически и религиозни общности. Изгражда се образа на България като родина на всички българи във и извън границите на страната. Отстояват се техните духовни ценности и граждански права;

- Разузнавателни и контраразузнавателни мерки – разполагайки със специални сили, средства и методи, българските разузнавателни и контраразузнавателни органи добиват информация със собствени средства за военнополитическото състояние на държавите от региона и за натрупването на такъв военен потенциал, който може да застраши националната сигурност.

Изброените до тук мерки съставляват тази група от системата от мерки за опазване на националната сигурност, която е насочена към предотвратяване на открито посегателство срещу Република България.

4. Приоритети на национална сигурност

Българската икономика притежава почти всички формални пазарни институции, което даде основание на Европейската комисия да я определи като „функционираща пазарна икономика, способна да се справи с конкурентния натиск на Единния пазар в средносрочен план”.

От гледна точка на сектора за сигурност обаче, теорията и практиката не предлагат разработени и практически проверени критерии за измерване на способността на икономиката на дадена страна да осигури необходимо за отбраната, приемливо за гражданите и съобразено с възможностите на стопанството равнище на ресурси за отбраната. Очевидни са само тенденции, с които трудно може да се оценят количествено полезните ефекти от съюзната отбрана за икономическото развитие и общественото благосъстояние.

Възможно е обаче да се изработи стратегия за изграждане на балансирана с възможностите на икономиката на страната отбрана, която би могла да насочва отбранителната политика в дългосрочен период. Така, ориентиращата политиките стратегия ще създава приемственост на променящите се политически курсове на базата на коренните национални интереси на страната.

От икономическа гледна точка провежданият сега стратегически преглед на отбраната трябва да преориентира отбранителната политика на страната за изграждане на отбранителна организация, фокусирана към желаните резултати за сигурността на страната и съобразена с националните финансови и ресурсни възможности. Това означава стратегическо насочване за създаване отбранителна организация, която е в състояние да трансформира достигнатите отбранителни способности в ефекти за сигурността и икономическото развитие на страната. Съобразените с икономическите интереси нови цели и резултати на съюзната отбрана, магистралните направления за тяхното постигане, както и рамката на силите, трябва да бъдат дългосрочно балансирани с ресурсите на страната.

* От икономическа гледна точка, ориентираната към резултати нова стратегия на отбраната е необходимо да има три основни политически линии:

- Способност за демократично и конкурентно за различните обществени сектори формиране на достатъчен и приемлив за обществото бюджет за отбрана.
- Способност за икономично, ефективно, ефикасно управление и оползотворяване на отделените за отбрана бюджетни ресурси.
- Способност за трансформиране на изградената отбранителна способност в резултати и ефекти за икономическото и социално развитие на страната.

Първата политическа линия се базира на принципа за демократичен граждански контрол на разпределението на националните ресурси. Представя зрелостта на демократичните промени в страната и подготвеността на администрацията да прилага най-добрите практики на страните-членки от Северноатлантическия алианс за управление на отбранителните ресурси. Тя е свързана с въпроса за подходящата стратегическа линия на отбраната, съобразена с действителните и очаквани заплахи, националните преимущества, слабите страни и откриващите се възможности пред отбраната на страната. Пряк резултат е от анализа на текущото състояние и изводите от провеждания сега Стратегически преглед на отбраната и неговата връзка с икономическите ограничители и възможности за развитие на страната.

* Основни финансови и стопански показатели за оценка на критерия за изграждане на съвременна стратегия на отбраната са:

- стратегическо балансиране на заплахите, съюзните ангажименти, отбранителните способности с националните ресурси за отбрана;
- конкурентно определяне на разходите за отбрана по отношение на другите обществени блага;
- степента и качеството на внедряване на програмно управление на отбранителната способност и ресурси за отбрана;

- постигнатата степен на публичност, прозрачност и отчетност за резултатите, ефектите и разходите за отбрана.

Втората политическа линия показва достигнатото качество на управление на ресурсите в отбраната. Включва въпросите на разпределението и използването на националните ресурси за отбрана на ведомствено равнище. Кръгът от разглежданите въпроси тук е много по-широк: от целевите посоки на кадровата професионализация и капиталова модернизация до преглед на основни икономически функции – отбранителното планиране, кадрово управление, финансов мениджмънт, счетоводното отчитане, отбранителната иновация и инвестирането, логистично осигуряване на отбраната, генериране на операционни изисквания от въоръжените сили и др.

Традиционен въпрос е преходът от функционално икономическо управление към програмно управление на отбранителните ресурси. Многогодишни и вече започващи да дават ефект са усилията за внедряване на съвременни методи за стратегическо управление на отбранителните ресурси и в частност системата „Планиране - програмиране - бюджетиране“ в МО.

Основни резултати от тази дейност са нарастващата прозрачност на отбранителното планиране и бюджетиране, целевото насочване на дейностите, програмното и проектно управление на дейностите, аналитичното аргументиране на решенията и по-оперативното отчитане на разходите. Заедно с това съществуват редица все още нерешени или недовършени задачи за подобряване на ресурсното управление.

* Основни финансови и стопански показатели за оценка на тази политика са:

- програмиране на разходите и формиране на адекватни пакети от програми и проекти за модернизация на отбраната;
- нарастване и ребалансиране на дела на иновационните и инвестиционните разходи за отбрана;
- модернизация на традиционната система за снабдяване и доставки и изграждане на съвременна система за аквизиция в отбраната, интегрираща усилията на научните изследвания, производството и доставките за осигуряване на високо технологични продукти;
- развитие на финансовата система на отбраната, прилагане на пазарна оценка на дълготрайните материални активи, внедряване на двустранно счетоводство и управленско отчитане на разходите за отбрана, позволяващи по-добро аргументиране на основните решения за организационно изграждане на отбраната.

Третата линия измерва способността на политиката да превръща отбранителната способност в значим фактор за икономически растеж и развитие на страната. Съдържа предположението, че по-доброто насочване на ефектите от отбранителната дейност и съобразяването с критериите за икономическа рационалност ще бъде в състояние да създаде позитивни ефекти за националната икономика.

* Основни финансови и стопански показатели за оценка на политиката за трансформиране на отбранителната способност във фактор за икономически растеж са:

- модернизация на системата за публичните поръчки чрез вграждане в отбранителната търговска практика на компенсационни сделки, насочени за привличане на стратегически инвеститори и стимулиране на производствената способност на страната;
- организиране на по-машабен аутсорсинг на спомагателни отбранително-обслужващи дейности;

- съдействие за изграждане на отбранителна инфраструктура, която да привлече преки инвестиции от Северноатлантическия алианс или фондове на други страни, които могат да стимулират регионалното икономическо развитие;
- установяване на ново творческо партньорство между отбраната и отбранителната промишленост на страната, водещо до стратегическото преориентиране на индустриалното производство към съвременните научно технологични постижения;
- прилагане на международните стандарти за контрол на незаконния износ на оръжие и стоки с двойна употреба с цел ограничаване на възможностите за подронване престижа и ролята на страната за поддържане на регионалната и глобална сигурност.

Посочените критерии са лимитирани от текущите макроикономически условия (жизнен стандарт, икономически растеж, фискална политика и бюджетни възможности). По-доброто съобразяване на отбранителната политика с предизвикателствата на средата за сигурност с възможностите, които дава общата съюзна политика за сигурност, е в състояние да превърне отбраната от потребител на национални ресурси във фактор за разширяване на производствените възможности и икономическо възстановяване на страната. При подходяща политика отбраната на страната би могла да излезе извън традиционната си роля на гарант за сигурността на страната и да приеме много по-предизвикателната цел – да бъде гарант на външната политика и значим фактор за икономическото развитие на страната.⁴

Заклучение и изводи

У нас е налице нова военнополитическа и военностратегическа среда с ново, по-високо състояние на сигурност и с нови, по-високи отговорности, а именно:

- Върху сигурността на България влияние оказват колективните гаранции и задължения по силата на Вашингтонския договор;
- В общата система за сигурност военният фактор продължава да играе определяща роля в тясна връзка с дипломатическите, политическите и икономическите фактори.
- Новите рискове и заплахи на 21-ви век изправят пред нови предизвикателства националната сигурност и Българската армия;
- Назрява необходимостта от нови концептуални и доктринални документи и планове за реализирането им и рисковете и заплахите на 21-ви век.

Основните мисии на Въоръжените сили на Република България в тази нова среда трябва да бъдат: отбранителна; подкрепа на международния мир и сигурност и принос към националната сигурност в мирно време.

За изпълнение на отбранителната си мисия Въоръжените сили провеждат отбранителна операция на собствена територия или друга съюзническа територия в отговор на военна криза за защита на териториалната цялост на страната, както и тази на други съюзнически държави.

За изпълнение на мисията подкрепа на международния мир и сигурност Българската армия осигурява формирования в състава на многонационални сили или самостоятелно за провеждане на операции по поддържане на мира, мироналагащи, хуманитарни и спасителни операции извън територията на страната.

---

⁴ В. Рачев и др. – Национална и международна сигурност. С., 2005 г.

За изпълнение на мисията принос към националната сигурност в мирно време Българската армия поддържа определено ниво от основни сили за отбрана (In Place Forces), с които да гарантирана националната сигурност и териториалната цялост на страната, както и за подпомагане на населението при бедствия, аварии и катастрофи, борбата с тероризма, организираната престъпност и трафика на наркотици, хора и оръжия и провеждане на операции по издирване и спасяване.

Обществените отношения, свързани със сигурността, отбраната и с Въоръжените сили на Република България се уреждат с Конституцията на страната, Закона за отбраната и Въоръжените сили (ЗОВС) и с отделни закони и нормативни актове за някои от структурите на системата за сигурност.

От всичко това следва изводът, че на този етап и през следващите години Република България ще отстоява своите интереси в сложна глобална и регионална среда на динамично променящи се и трудно предвидими предизвикателства.

В съвременни условия интензивно протича процес, при който целият обществен живот се поставя на икономическа основа и има икономически измерения, известен като „икономизация на политиката“.

Между икономическата сигурност и националната сигурност като цяло съществува непосредствена и взаимна зависимост. Високоразвитата икономика създава условията адекватно да бъдат защитени всички аспекти на сигурността.

В съвременни условия националната сигурност е заплашена не защото държавата е изправена пред непреодолими външни заплахи, а поради това, че икономическата организация на обществото не създава необходимата продуктивност и ресурсна осигуреност за противодействие и елиминиране на външните за системата смутители.

Стабилният и непрекъснат приток на национални ресурси е задължително условие в дългосрочен план да се гарантира националната сигурност.

За да се постигне икономическа сигурност като цяло, преди това тя трябва да се изгради на различните равнища, в различните области и спрямо различните обекти, които са в определена зависимост и субординация помежду си.

Като субект на ИС държавата е единствената реално действаща институция, способна да гарантира правов ред в стопанската сфера и да отстоява националните икономически интереси в международен план.

Използвана литература

1. Конституция на Република България, 13.07.1991 г.;
2. Закон за ОВСРБ, бр. 122/27.12.2019 г.;
3. Военна стратегия на Р България – ГЩ на БА. С. 2021 г.;
4. Закон за държавна агенция "Национална сигурност" в сила от 01.01.2018г.;
5. Г. Стефанов – Международна сигурност. С., 2006 г.;
6. В. Рачев и др. – Национална и международна сигурност. С., 2005 г.;
7. parliament.bg/kns;
8. president.bg/news;
9. curia.europa.eu;
10. europe.bg;
11. md.government.bg.